

کانون الاهیات مرّده

وفاداری خدا و بی وفایی قوم
(با نگاهی به کتاب هوشع نبی)

مرّگان دانشور

استاد: کامبیز سقایی

اپریل ۲۰۲۴

مقدمه

کتاب هوشع با این که یکی از کتب شناخته شده در کلام خدا می باشد، اما یکی از چالش برانگیزترین کتاب ها برای فهمیدن و درک کردن نیز می باشد. به گفته «متیو پول»: «بدون مناقشه، نبی ما [هوشع] یکی از مبهم ترین و دشوارترین افرادی است که بتوان او را به طور کامل و واضح معرفی نمود».¹ اما این روایت کلام خداست و درس های گران بهایی در آن وجود دارد که می توان از آن آموخت. در کتاب هوشع، از یک سو می توان پیام محکومیت را در تصویر ازدواج هوشع و از سوی دیگر، پیام احیا و امید را مشاهده نمود.

همچنان که هوشع از تجربیات تلخ زناشویی خود بیرون می آید و گذر از این درس، برایش آشکارتر می گردد، آن را از منظر سال های پایانی زندگی خود ثبت می کند؛ با این درک که رابطه اش با جومر با رابطه میان یهوه و اسرائیل مشابهت دارد. آنگاه درمی یابد که یهوه از این درس برای انتقال اراده و هدف خود به کسانی که ادعا می کنند قوم او هستند، بهره برده است. باقی کتاب هوشع، شامل مجموعه ای از بیانات گوناگونی است که باورهای هوشع را درباره شخصیت یهوه و رابطه او با قوم اسرائیل بیان می کند.

به نظر می رسد که هوشع خلق و خوی شاعرانه ای داشته است. افکار او معمولاً در قالب تشبیهات قوی و اشکال گفتاری قابل توجه بیان می شود. اما درک آنچه او می گوید همیشه آسان نیست، زیرا اظهارات او با ترتیب زمانی مرتب نشده اند، و همچنین زمان یا شرایطی را که تحت آن به نگارش درآمده اند، نشان نمی دهد.²

هر کسی که کتاب هوشع را می خواند، تحت تأثیر تصور هوشع از خدا قرار خواهد گرفت. برای عاموس و همچنین بسیاری از پیشینیان او، یهوه در درجه نخست به عنوان خدای عدالت در نظر گرفته شده است. او قوانینی را برای مردمش وضع کرده تا از آنها پیروی کنند، و نافرمانی از این قوانین ناگزیر باید مجازات کافی برای کفار عمل نادرست را به همراه داشته باشد. این در حالی است که برای هوشع، یهوه خدای محبت و رحمت است.

بهترین درک ما از ذات یهوه را می توان با تشبیه هایی که از روابط خانوادگی گرفته شده است، درک نمود. عشق شوهر به همسر و عشق پدر به فرزندان، نمادهای مناسبی برای نشان دادن شخصیت خدا هستند. هوشع از زبان یهوه می گوید: «هنگامی که اسرائیل طفل بود، او را دوست داشتم و پسر خود را از مصر فراخواندم»³ و در جای دیگر می گوید: «ای افرایم، چگونه تو را ترک کنم؟ ای اسرائیل، چگونه تو را تسلیم نمایم؟ ... حدت خشم خود را جاری نخواهم ساخت، و دیگر بار افرایم را هلاک نخواهم کرد».⁴

در این گفتار کوتاه برآنیم تا بررسی نماییم که میان عدم وفاداری قوم خدا و رفتار خدا نسبت به این سرکشی، چه ارتباطی وجود دارد؟ آیا خدا تنها خدای محبت است یا تنها خدای عادل است که عدالتش را برحسب رفتار قوم خود جاری

¹ JJ Lim, *Loving Pains: A Directed Study on The Prophecy of Hosea*, (Pilgrim Covenant Church Singapore, 2018), 7

² <https://www.cliffsnotes.com/literature/o/old-testament-of-the-bible/summary-and-analysis/hosea>

³ هوشع ۱۱: ۱، ترجمه هزاره نو
⁴ هوشع ۱۱: ۸-۹، ترجمه هزاره نو

می‌سازد؟ چطور این محبت خدا نسبت به فرزندانش را می‌توان در کل روایت کلام خدا -چه عهد عتیق و چه عهد جدید- شاهد بود؟

نگاهی به دوران هوشع نبی

هوشع نبی در دوره‌ای از تاریخ کلیسای عهد عتیق که به دوره پادشاهی تقسیم‌شده معروف است، خدمت می‌کرد. پادشاهی اسرائیل، در زمان داوود پادشاه و پسرش سلیمان، یک بدن بود. اما پس از سلیمان، پادشاهی به دو بخش تقسیم گردید.⁵ پادشاهی جنوبی، معروف به پادشاهی یهودا، در ابتدا توسط پادشاه «رحبعام» رهبری می‌شد. مردم جنوب به «یهودیان» معروف شدند. اصطلاحات «اسرائیل» و «اسرائیلیان» به معنای پادشاهی شمالی و مردم آن بود. اسرائیل در ابتدا توسط پادشاه یربعام اول رهبری می‌شد. یربعام پادشاه، برای اطمینان از این که اسرائیلی‌ها برای عبادت به اورشلیم باز نمی‌گردند، دو مکان عبادت با گوساله‌های طلایی به نمایندگی از یهوه برپا نمود که خود نقض مستقیم فرمان دوم خدا بود که به ما می‌آموزد خدا را نمی‌توان به شیوه‌ای پرستش نمود که در کلامش مقرر نشده باشد.⁶

هوشع نبی در ایام عزیا، یوتام، آحاز و حزقیا موعظه کرد و در زمان حزقیا پادشاه بود که هوشع درگذشت. زمانی که عزیا پادشاه در جنوب بر تخت نشسته بود، یربعام دوم، پسر یوآش، در پادشاهی شمالی پادشاه شد. هوشع در دوران سلطنت یربعام و طی 25 سال پر آشوب پس از آن موعظه کرد. در روزگار هوشع، یونس و عاموس نبی برای مدت کوتاهی در شمال خدمت کردند، اما دوره خدمت او به طور قابل توجهی با میکاه و اشعیا در جنوب تداخل داشت.

پیغام‌های هر یک از این انبیا، کمی متفاوت از یکدیگر بود. پیام هوشع این بود که مردم شمال، عهد خود را با خدا شکسته‌اند. آنها پرستش راستین خدا را با بت‌پرستی و ادیان مردمان سرزمین‌های اطراف آمیخته بودند. هوشع آنان را از داوری آینده برحذر می‌داشت. اما پیام داوری او با پیام محبت خدا به قومش تلطیف شد. در واقع این کتاب به زیبایی به پنج قسمت تقسیم شده است که هر قسمت با محکومیت آغاز و با تسلی به پایان می‌رسد.⁷

پیغام محکومیت در تصویر ازدواج هوشع

هوشع خدمت خود را به شیوه‌ای منحصر به فرد آغاز نمود که با ازدواج او مرتبط است؛ هر چند این ازدواج معمولی نبود. هوشع از جانب خدا خوانده شده بود تا با زنی فاحشه ازدواج نماید: «برو و زنی هرزه و فرزندان هرزه برای خود بگیر» (آیه 2). هوشع از این فرمان اطاعت کرد و «جومر» دختر «دبلایم» را به همسری گرفت (آیه 3). این فرمان، موجب بحث‌های بسیاری در میان مفسران شده است. آیا خداوند واقعاً از هوشع خواسته است که یک زن بدنام را به همسری خود بگیرد؟ آیا آن گونه که «کلون» پیشنهاد می‌کند همه این روایت در یک رویا بوده؟ یا همان‌طور که «متیو هنری»

⁵ Walter Brueggemann, *From Judgment to Hope: A Study on the Prophets*, (John Knox Press, 2019), 87

⁶ JJ Lim, *Loving Pains: A Directed Study on The Prophecy of Hosea*, (Pilgrim Covenant Church Singapore, 2018), 6-

7

⁷ Ibid, 7-8

می‌گوید، هوشع همسری گرفت که بعدها فاحشه شد؟ یا آن گونه که به نظر می‌رسد متن نشان می‌دهد، او واقعا یک روسپی را به عنوان همسر خود برگزید؟⁸

هوشع یکی از معدود انبیای پادشاهی شمالی اسرائیل بود که پیشگویی‌های مکتوب به جا گذاشت که سرشار از استعاره‌ها و نمادهای گسترده‌ای است که ژرفای محبت خدا به قومش را نشان می‌دهد. یکی از استعاره‌های اصلی پیام هوشع ازدواج است. زیربنای این استعاره، تجربه شخصی هوشع از ازدواج با همسری خیانتکار است. هوشع احتمالاً از زناکاری همسرش و تلاش‌های بعدی‌اش برای آشتی با او و بازگرداندن رابطه‌شان، بینش عمیقی از رابطه خداوند با اسرائیل به دست آورد، زیرا گناهانش مانند خیانت همسرش بود. با استفاده از این استعاره، کتاب هوشع بر عشق خداوند به اسرائیل گواهی می‌دهد، در حالی که او منتظر است تا عروس بی‌وفایش نزد او بازگردد.⁹

هیچ راهی برای اطمینان از گزینه‌های گوناگون وجود ندارد، اما یک چیز اطمینان‌آور است و آن این است که این یک فرمان تکان‌دهنده بود. هوشع قرار بود با زن فاحشه‌ای زندگی کرده و از او بچه‌دار شود. چرا خداوند این دستور را داد؟ خداوند پاسخ می‌دهد: «زیرا این سرزمین» [یعنی اسرائیل] خداوند را ترک گفته، سخت هرزه شده است.» (آیه ۲، ب) ازدواج هوشع و عشق او به همسر سرکشش، نمایانگر رابطه خدا با اسرائیل است. اسرائیل عروس خدا بود، اما با ترک شوهرش و رفتن به دنبال خدایان غیر، به یک فاحشه تبدیل شده بود.¹⁰

عشق خدا به قومش همواره شگفت‌انگیز بوده است، زیرا در طول اعصار، قوم او هرگز پاسخ‌گوی عشق او نبوده‌اند - نه در عهد عتیق و نه در عهد جدید. هیچ فرزند خدایی هرگز او را به طور کامل دوست نداشته است و با محبتی که سزاوار اوست، به او خدمت نکرده است. اما بدتر آن که قوم خدا تمایل دارند از او دور شوند. خداوند می‌گوید: «قوم من عزم کرده‌اند از من روی بگردانند»¹¹ در زمانی که هوشع خدمت خود را آغاز کرد، قوم اسرائیل نه تنها در حال رویگردانی از خدا بودند، بلکه پیش از این نیز به شدت به دنبال خدایان دروغین، فاحشه‌گری کرده بودند.

در واقع مجازات برای عمل نادرست ضروری است، اما به گفته هوشع، هدف از مجازات برآورده کردن خواسته‌های عدالت نیست، بلکه بازگرداندن کسانی است که مرتکب خطا شده‌اند. این ترمیم اخلاقی بدین‌ترتیب است که خطاکاران، خود خطایای راه خود را بشناسند و سپس با فروتنی توبه کرده، از راه‌های شیطانی خود بازگردند. به عبارت دیگر، برای هوشع، مجازات به جای تلافی، اصطلاحی است که بیانگر محبت خداوند به قومش می‌باشد. تنبیه باید به عنوان آخرین راه حل برای آموزش دروسی که مردم از آموختن آنها به روش دیگری امتناع کرده‌اند، مورد استفاده قرار گیرد.¹²

کتاب هوشع مانند کتاب عاموس، خطاب به مردم پادشاهی شمالی - اسرائیل - است. چهارده فصل آن حاوی هشدار و درباره وقایع آینده و تفسیری از معانی این وقایع است. در سراسر کتاب، نبی با قوم اسرائیل در مورد وضعیت بحرانی که در طول سال‌هایی که بلافاصله پس از مرگ یربعام دوم به وجود آمد، صحبت می‌کند. هنگامی که عاموس از فاجعه‌ای که بر

⁸ JJ Lim, *Loving Pains: A Directed Study on The Prophecy of Hosea*, (Pilgrim Covenant Church Singapore, 2018), 9

⁹ <https://www.cliffsnotes.com/literature/o/old-testament-of-the-bible/summary-and-analysis/hosea>

¹⁰ JJ Lim, *Loving Pains: A Directed Study on The Prophecy of Hosea*, (Pilgrim Covenant Church Singapore, 2018), 8-9

¹¹ هوشع ۱۱: ۷، ترجمه هزاره نو

¹² <https://www.cliffsnotes.com/literature/o/old-testament-of-the-bible/summary-and-analysis/hosea>

سر قوم خواهد آمد، پیشگویی کرد، کسانی که «در صهیون آسوده بودند» و مطمئن بودند که هیچ بدی هرگز بر سرزمینشان نخواهد آمد، فوراً او را رد کردند.

با این حال، هنگامی که هوشع تنها چند سال بعد به صحنه آمد، این نگرش‌ها تغییر کرده بود. اتفاقاتی رخ داده بود که اعتماد به نفس خوشبین‌ترین افراد را نیز متزلزل کرد. دیگر حکومت باثباتی وجود نداشت که مردم بتوانند بر آن تکیه کنند. سلسله پادشاهان به سرعت تغییر نمود و اغلب، تغییرات با خشونت همراه بودند. با تهاجم قریب‌الوقوع ارتش آشور، اسرائیل صلح را تنها با پرداخت خراج عظیم به حاکمان آشور حفظ نمود.

برای بالا بردن این خراج، لازم بود سیاست مالیات وضع شود که بار سختی بر دوش مردم بگذارد، اما همیشه کسانی بودند که از خراج دادن به یک قدرت خارجی ناراضی بودند. گاهی این کینه به شورش آشکار منجر می‌شد. پادشاه اسرائیل به قتل می‌رسد و قاتل او زمام حکومت را به دست می‌گیرد. اوضاع آشفته بود و هیچ‌کس نمی‌دانست باید چه کار کند. کاهنان در استیصال خود بر تعداد قربانی‌ها افزودند، دعاهای بیشتری اقامه کردند و مجالس رسمی بیشتری فراخواندند، اما هیچ یک از این اقدامات، مانع از روند نزولی نشد.

در این شرایط سخت و دشوار، هوشع مأموریت خود را به عنوان سخنگوی یهوه آغاز نمود. چنان که گفته شد، باب اول هوشع داستان غم‌انگیز تجارب ناخوشایند زناشویی نبی را ثبت می‌کند. همسر هوشع، جومر، که وی با حسن نیت با او ازدواج کرد، ثابت نمود که زنی زناکار است. به دلیل خیانت جومر، نبی همسرش را طلاق داد و جدا از او زندگی کرد. پس از جدایی از خانه، جومر به زندگی زناکارانه خود ادامه داد و در نهایت تفاوت چندان با یک برده معمولی نداشت. این در حالی بود که هوشع با وجود بی‌وفایی او همچنان او را دوست می‌داشت و برای نجاتش از دست عاشقانش، او را جستجو کرد و آزادی‌اش را خرید.

این که آیا این داستان باید به عنوان یک تمثیل تلقی شود یا به عنوان گزارشی از تجربیات واقعی در زندگی خانوادگی هوشع، پرسشی است که در مورد آن دیدگاه‌های مختلفی وجود دارد. مطالب یافت شده در فصل سوم کتاب هوشع نشان می‌دهد که تجربیات او در زندگی مشترکش مانند تجربیات خداوند با قوم اسرائیل است. خداوند اسرائیل را برگزید و با او عهد بست، اما اسرائیل به عهد خود وفا نکرد و به خدایان دیگر خدمت نمود.

اعمال ناپسند پرستندگان خدایان بعث کنعانی به بخشی از زندگی دینی بنی‌اسرائیل تبدیل شده بود تا جایی که حتا پرستش یهوه نیز به عقاید و آیین‌های تشریفاتی بعث آلوده شده بود. به دلیل این بی‌وفایی از سوی اسرائیل، خداوند به آشوریان اجازه داد تا بر سرزمین آنها غلبه کنند و مردم را به اسارت ببرند. اما برخلاف عاموس، که اسارت آینده برای او نهایی بود، هوشع اسارت را وسیله‌ای برای هوشیار کردن بنی‌اسرائیل می‌دانست که پس از آموختن درس خود، به سرزمینشان باز خواهند گشت و پادشاهی همچون داوود، بر آنها سلطنت خواهد کرد.¹³

آنچه نباید در خلال مطالعه روایت هوشع از یاد برد، این است که پاک‌ترین کلیساهای زیر آسمان هم در معرض سقوط و گناه و خطا هستند و برخی به قدری منحط می‌شوند که در واقع به کلیساهای مسیح تبدیل نمی‌شوند، بلکه به کنیسه‌های شیطان می‌مانند. با این وجود، همیشه کلیسایی بر روی زمین وجود خواهد داشت که خدا را مطابق میل او پرستش کند؛ بدین معنا که اگرچه ممکن است کلیساها قطع شوند و دیگر شاخه‌های قانونی کلیسای مسیح نباشند، اما خدا همواره قوم خود را بر

¹³ <https://www.cliffsnotes.com/literature/o/old-testament-of-the-bible/summary-and-analysis/hosea>

روی زمین خواهد داشت و آنها در کلیساها جمع خواهند شد. این حقیقت، بدون تردید، همان چیزی است که خداوند در آیات پایانی فصل دوم هوشع وعده داده است؛ جایی که ما پیام بازسازی و امید را می‌یابیم.¹⁴

کلام پایانی

یکی از پیام‌های اصلی کتاب هوشع این است که یهوه قوم خود را حتا زمانی که به او خیانت می‌ورزند، دوست دارد و با رحمت به آنها پیشنهاد آشتی می‌دهد. با مطالعه کتاب هوشع، می‌توان آموخت که اگرچه بی‌وفایی افراد عواقبی دارد، اما خداوند مایل است که تا تمامی قومش به سوی او بازگردند و عهد خود را با آنان تجدید نمایند.

هوشع علاوه بر توصیف خداوند به عنوان شوهری فداکار و بخشنده، همچنین تعلیم داد که خداوند مانند پزشکی است که شفا می‌بخشد (هوشع ۷: ۱، ۱۱: ۳، ۱۴: ۴)، او همچون باغبانی است که تاکستان خود را پرورش می‌دهد (هوشع ۹: ۱۰، ۱۰: ۱) و شبانی که از گله خود مراقبت می‌نماید (هوشع ۱۰: ۱۱، ۱۳: ۵)، هوشع همچنین درباره نقش انبیا، رویاها و تشبیهات در هدایت قوم خداوند تعلیم می‌داد (هوشع ۱۲: ۱۰-۱۳) علاوه بر این، کتاب هوشع به نقش خداوند به عنوان نجات‌دهنده از مرگ و قبر اشاره دارد (هوشع ۱۳: ۱۴)¹⁵

وفاداری خدا آشکارا از طریق عیسای مسیح نمایان می‌گردد؛ کسی که می‌توان به وی اطمینان کامل داشت تا جایی که «امانت و وفاداری»، تبدیل به یکی از نام‌ها یا عناوین او مینگردد: چنان که در مکاشفه ۱: ۵ گفته می‌شود: «آن شاهد امین»، یا در مکاشفه ۳: ۱۴: «آن شاهد امین و راست» یا «امین و برحق» (مکاشفه ۱۹: ۱۱). بدین ترتیب، می‌توان دید که به خاطر اعتبار کار مسیح برای قومش، تمام وعده‌های خدا به فرزندانش «بله و آمین» است (دوم قرن‌تیمان ۱: ۲۰). مهم نیست افراد چه کاری انجام می‌دهند، آنچه اهمیت دارد این است که وفاداری خدا غیرقابل تغییر است؛ زیرا او نمی‌تواند خود را انکار نماید (دوم تیموتائوس ۲: ۱۳).¹⁶

وفاداری خدا به قومش، باید انگیزه اصلی برای وفاداری ما به او باشد. عبرانیان ۱۰: ۲۳ ایمانداران را تشویق می‌کند تا به گونه‌ای تزلزل‌ناپذیر، به عمل کاهنانه مسیح امیدوار باشند، زیرا وعده‌دهنده، امین و وفادار است. این وفاداری، خود را در اعمال مسیحی به شکل برانگیختن یکدیگر به محبت کردن و انجام اعمال نیکو و گرد آمدن با دیگر ایمانداران برای عبادت و پرست‌نشان می‌دهد (عبرانیان ۱۰: ۲۴-۲۵).

بی‌تردید، ایمانداران همچنان که تلاش می‌کنند مطابق انجیل زندگی نمایند، بارها نسبت به خداوند با عدم وفاداری خود روبه‌رو می‌شوند. اما خبر خوش این است که حتا اگر ما وفادار نباشیم، خدا همچنان وفادار است. به دلیل وفاداری خدا به ما در مسیح است که به گناهان خود اعتراف می‌کنیم (اول یوحنا ۱: ۹). مهم نیست چقدر شکست می‌خوریم یا گناه می‌کنیم،

¹⁴ JJ Lim, *Loving Pains: A Directed Study on The Prophecy of Hosea*, (Pilgrim Covenant Church Singapore, 2018), 12-13

¹⁵ <https://www.churchofjesuschrist.org/study/manual/old-testament-seminary-teacher-manual/introduction-to-the-book-of-hosea?lang=eng>

¹⁶ Samuel Saldivar, "The Faithfulness of God," (July 2, 2023)

<https://www.thegospelcoalition.org/essay/faithfulness-of-god>

محبت خدا نسبت به کسی که با توبه به گناهانش اعتراف می‌کند، ثابت و پایدار است. به عبارتی، وفاداری خدا انگیزه زندگی وفادارانه را به ما می‌بخشد، زیرا که با اشتیاق منتظر بازگشت مسیح هستیم. یک روز، او که وفادار است، در ابرها ظاهر خواهد شد و تقدیس و پاکسازی نهایی قوم خود را به انجام خواهد رسانید (اول تسالونیکیان ۵: ۲۴).

منابع

Barnes, Albert. Calvin, John. et al. *The Commentary on Hosea: A Collective Wisdom on the bible*, (2016), Kindle Edition.

Lim, JJ. *Loving Pains: A Directed Study on The Prophecy of Hosea*, (Pilgrim Covenant Church Singapore, 2018).

Brueggemann, Walter. *From Judgment to Hope: A Study on the Prophets*, (John Knox Press, 2019).

Saldivar, Samuel. “*The Faithfulness of God*,” (July 2, 2023)

<https://www.thegospelcoalition.org/essay/faithfulness-of-god>

Wright, Christopher J.H. *The Mission of God*, (IVP Academic, 2006).

<https://www.churchofjesuschrist.org/study/manual/old-testament-seminary-teacher-manual/introduction-to-the-book-of-hosea?lang=eng>

<https://www.cliffsnotes.com/literature/o/old-testament-of-the-bible/summary-and-analysis/hosea>